

رسیدگی مالیاتی تراکنش های بانکی از منظر حقوقی - اقتصادی

فرهاد حکیمی^۱

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی، تهران، ایران

شمسی کاظمی ©

دانشیار گروه حقوق واحد الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۲۱ مهر ۱۴۰۰؛ تاریخ پذیرش: ۵ اردیبهشت ۱۴۰۱)

بدست آوردن تراکنش های بانکی مودیان برای ایجاد دقت، سرعت و سهولت در رسیدگی های مالیاتی برای سازمان امور مالیاتی قریب چندین دهه جزء آمال و اهداف بود و حال که این مهم در اجرای قسمت ۲ از بند پ ماده ۱۶۹ مکرر ق.م.م مصوب ۱۳۹۴ به وجود آمده است، مجدداً به نظر می رسد مشکلاتی در این جهت وجود دارد. لذا در این مقاله با رویکرد توصیفی - تحلیلی سعی در بررسی و واکاوی شرایط حال حاضر در رسیدگی به تراکنش های بانکی شده است و با دیدی نقادانه و با تاکید بر این که تراکنش های بانکی یک سند رسمی و مدرک مؤید می باشد، اعلام گردیده که آن سند به خودی خود مثبت درآمد نبوده و نیازمند مدرک تکمیلی است. بنابراین به لحاظ قانونی در خصوص تراکنش های بانکی نامشخص، شمولیت مالیاتی آنان خالی از اشکال نیست و در این خصوص با یک خلاء قانونی مواجه هستیم. برای حل این مسئله پیشنهاد گردید، تحت عنوان لایحه ای الحاقی (تبصره ۴ ماده ۱۴۷ قانون مالیات های مستقیم)، دال بر ایجاد این حق و لزوم تحریر آیین نامه ای در این خصوص توسط سازمان امور مالیاتی، به تصویب مجلس محترم شورای اسلامی برسد.

واژه های کلیدی: آیین نامه و بخشنامه، تراکنش بانکی، سند رسمی و مدرک مؤید، مواد ۱۶۹ و ۱۶۹ مکرر ق.م.م.

^۱ farhad.hakimi49@gmail.com

مقدمه

برای بررسی، کنترل، بازرسی، سنجش، قضاوت و امثالهم در خصوص اعمال ارتكابی هرکسی و یا حتی هر چیزی ما مُکَلَّف به داشتن چیزی مانند خط کش، ترازو، محک و میزان هستیم تا بدان واسطه بتوانیم این مورد را در مقایسه با آن شاخص بسنجیم. این نکته از گذشته های دور در جوامع بشری وجود داشته و جنبه علمی نیز دارد. در واقع در صورت نداشتن میزان مناسب و در خور توجه دیگر بحث حسابرسی و جوابگویی وجود نخواهد داشت.

نکته اخیرالذکر نه تنها علمی بوده و مورد تایید جامعه بشری است بلکه کاملاً جنبه شرعی و دینی دارد مثلاً خداوند متعال فرمودند لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ^۱ به معنای: ما رسولان خود را با دلایل روشن فرستادیم، و با آنها کتاب (آسمانی) و میزان (شناسایی حق از باطل و قوانین عادلانه) نازل کردیم تا مردم قیام به عدالت کنند [۱۶].

مراد از «الکتاب»، وحی آسمانی است که باید مکتوب شود و کتاب گردد. مراد از «میزان»، یا همین ترازوی مورد استفاده در داد و ستدهاست که نماد قسط و عدالت است و یا قوانین شریعت که معیار سنجش حق از باطل است و یا عقل بشر، که میزان شناخت نیک از بد است [۱۷].

لذا چنانچه در شرع، حُرمتی برای چیزی قرار نگرفته باشد آن فعل مُباح است و به مَحْض حُرمت قائل شدن، مِنْ بَعْد مَشْمُول حُکْم جدید خواهد شد. مثال واضح آن حُرمت شُرْب خَمَر است که در دو مرحله تحقق یافت و قَبْل از آن تحت هر شرایط بر آن فعل، حَرَج و مجازاتی وجود نداشت. نکته مهم دیگر این که در هر کدام از مراحل تبیین حُرمت، هیچگاه شارع، عَطْف به ما سبق نکرده و مرتکبین را از قَبْل از تاریخ وَضَع حُرمت به جُرْم حُرمت شکنی حَد جاری ننمود.

در بین مسلمین این میزان (قوانین شرعی) است که از بُعْد فقهی پایه و اساس قانون در جوامع مدنی (قانونمند) قرار می گیرد و بر این اساس، در جمهوری اسلامی ایران وظیفه اصلی شورای نگهبان^۲ حفاظت و صیانت (نظارت استصوابی^۳) مصوبات مجلس شورای اسلامی از تخطی از حُدود و نُغور شرع و میزان آن و قانون اساسی می باشد.

در مجموع مطالب اخیر و از بُعْد مالیاتی، در اصل ۵۱ قانون اساسی آمده است:

هیچ نوع مالیات وضع نمی شود مگر به موجب قانون. موارد معافیت و بخشودگی و تخفیف مالیاتی به موجب قانون مشخص می شود.

بیان موضوع

حسابرسان و حسابداران در انجام وظایف محوله خود به ترتیب موظف به رعایت الف- قوانین ب- آیین نامه ها و بخشنامه ها ج- استانداردهای حسابداری و حسابرسی می باشند و در واقع از آنجایی که در

^۱ به معنای عدل و دادگری [۴] و عدالت. حصه های مساوی را اقساط گویند.

^۲ براساس اصول ۹۰ الی ۹۹ قانون اساسی [۱۸].

خصوصاً امر حسابداری و حسابرسی قانون خاص و مدوئی وجود ندارد چنانچه از باب موردی، قانون مختص آن وجود نداشته باشد، حسابرسان و حسابداران مکلفند براساس استانداردهای حسابرسی و حسابداری انجام وظیفه نمایند و استانداردها در واقع نقش قانون را در امر حسابداری و حسابرسی بازی می کنند و سازمان حسابرسی نیز براساس اساسنامه خود متولی تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی است. این مورد هم طی بند الف ماده ۹۵ ق.م.م. مصوب ۱۳۸۰ به شرح زیر تایید و تاکید شده است: (الف: صاحبان مشاغلی که به موجب این قانون مکلف به ثبت فعالیت های شغلی خود در دفاتر روزنامه و کل موضوع قانون تجارت هستند، باید دفاتر و اسناد و مدارک مربوط را با رعایت اصول و موازین و استانداردهای پذیرفته شده حسابداری نگاهداری کنند).

در چنین شرایطی و در قوانین مالیاتی، قبل از سال ۱۳۹۴ در صورت بطلان دفاتر مودی، الف- یا مودی براساس موارد مذکور در ماده ردی دفاتر موضوع آیین نامه تحریر دفاتر ماده ۹۵ ق.م.م. محکوم به ردی دفاتر می شد و یا ب- براساس عدم رعایت اصول و موازین و استانداردهای پذیرفته شده حسابداری (موضوع بند الف ماده ۹۵ ق.م.م.) غیر قابل رسیدگی اعلام می گردید و یا ج- این که به علت عدم ارائه اسناد و مدارک درآمدی (از قبیل فاکتور رسمی، صورت وضعیت پیمانکاری و قرارداد) مستقیماً مشمول مردودی دفاتر می شد. از سه حالت فوق دو حالت اول بنابر رای هیات بند سه ماده ۹۷ ق.م.م. اعلام می گردید و مورد سوم هم مستقیماً توسط ماموران مالیاتی اقدام می شد. به هر حال حسابرسان در اجرای استاندارد شماره ۲۳۰ [۸] مکلفند گزارش خود (مثلاً اظهار نظر نسبت به صورت های مالی) را مستند نمایند و در این خصوص بر اساس استاندارد مذکور:

ماهیت و اهداف مستندات حسابرسی

مستندات حسابرسی که در تهیه آنها الزامات این استاندارد و الزامات ویژه سایر استانداردهای مربوط رعایت شده باشد، شواهد زیر را فراهم می کند:

الف- شواهد پشتوانه نتیجه گیری حسابرس در خصوص دستیابی به اهداف کلی حسابرس، و

ب- شواهد انجام حسابرسی طبق استانداردهای حسابرسی و الزامات قانونی و مقرراتی مربوط.

مستندسازی توسط حسابرسان عمدتاً از طریق کاربرد های حسابرسی انجام می شود که توضیح آن به شرح زیر است [۳۳]:

کاربرگ حسابرسی

کاربرگ حسابرسی، ابزار کار حرفه حسابرسی است و حسابرسان روش های بکار برده شده، آزمون های انجام شده، اطلاعات جمع آوری شده و نتایج بدست آمده در طول اجرای عملیات حسابرسی را در کاربرگ ها مستند می کنند.

انواع کاربرگ ها

طبقه بندی کاربرگ ها کار نسبتاً مشکلی است. با این حال، کاربرگ های تهیه شده میتوانند در گروه های زیر طبقه بندی شود:

۱ - کاربرگ های عمومی ۲ - کاربرگ نهایی ۳ - کاربرگ های اصلی ۴ - کاربرگ اصلاحات پیشنهادی و تعدیلات طبقه بندی ۵ - کاربرگ های تفصیلی ۶ - کاربرگ تجزیه و تحلیل ۷ - کاربرگ صورت مغایرت ۸ - کاربرگ های محاسباتی **۹ - مدارک مؤید**

مدارک مؤید

حسابرسان علاوه بر رسیدگی به مدارک حسابداری صاحبکار و بررسی سیستم های حسابداری و کنترل های داخلی آن، مدارک تشریحی دیگری را نیز برای اثبات صحت مطالب منعکس در صورت های مالی و توجیه گزارش خود گردآوری می کنند، به اینگونه مدارک اصطلاحاً مدارک مؤید گفته می شود. نسخه ای از صورت جلسات مجامع عمومی و هیئت مدیره، اساسنامه و مدارک ثبت شرکت، آیین نامه ها و دستورالعمل ها، قراردادهای خرید و فروش، قراردادهای وام، قرارداد انتشار اوراق مشارکت، **تاییدیه های دریافتی از بانک**، تاییدیه و کیل حقوقی شرکت، تاییدیه مدیران و نظایر آنها، نمونه هایی از مدارک مؤید می باشد.

صورت حساب (کارت) بانکی

جدولی چاپی است که توسط شعبه بانکی که صاحب حساب در آن حساب دارد، صادر شده و شامل ریز وجوه دریافتی و پرداختی صاحب حساب به ترتیب تاریخ می باشد و در هر مرحله از جمله آخرین مقطع زمانی که صورت حساب صادر شده، مانده حساب را نمایش می دهد. سؤال بی پاسخ در این مجال که در حال حاضر و در قانون ۱۳۹۴ و تراکنش های بانکی^۱ همچنان مشکل ساز است این است که در رسیدگی مالیاتی، چنانچه مودی صورت حساب بانکی خود را ارائه ندهد حکم مالیاتی آن چیست؟

عملاً در قوانین مالیاتی قبل از ۱۳۹۴ این مورد نه از مصادیق عدم رعایت موازین قانونی و استانداردهای حسابداری بود و نه مورد ردی دفاتر و نه از مصادیق عدم ارائه اسناد و مدارک درآمدی. فلذا عملاً کاری از دست مامور مالیاتی بر نمی آمد و آثار مالیاتی مترتبه ای در آن وجود نداشت و حداکثر کار انجام شده، آن هم در صورت تایید هیات بند سه ماده ۹۷ ق.م.م و ماموران مالیاتی این بود که مورد به هیات مذکور احاله می شد و حداکثر منجر به ردی دفاتر می گردید!!! و در نهایت ماموران مالیاتی هم مکلف به رسیدگی میشدند چه این که مورد عدم ارائه صورت حساب بانکی، دال بر کتمان درآمد و یا غیر قابل رسیدگی شدن دفاتر شناخته نمی شد.

البته چنانچه مورد، بسیار حائز اهمیت بود از طریق مقام عالی وزارت امور اقتصادی و دارایی در اجرای تبصره ماده ۲۳۱ ق.م.م از بانک استعلام می شد و همچنین این مورد به نوعی در ماده ۳۰ قانون مالیات ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷ [۲۰] توسط رییس کل سازمان امور مالیاتی نیز وجود داشت. که روند فوق به نیکی گویای خاص بودن این رویه بوده و ندرتاً چنین عملی اتفاق می افتاد و لذا در اکثر مواقع مورد مسکوت میماند.

¹ Banking Transactions - BT

تراکنش های بانکی

طبق بند (د) از ماده ۱ آیین نامه نظام بانکداری الکترونیکی [۲۳]: تراکنش، یک پیام^۱ الکترونیکی که بنا به تقاضای مشتری در یکی از درگاه های ارائه خدمات بانکی نظیر خودپرداز و یا پایانه فروش^۲، ایجاد و به شبکه الکترونیکی بانکی^۳ ارسال می شود.

با تصویب قسمت ۲ بند پ ماده ۱۶۹ مکرر در اصلاحیه قانون مالیات های مستقیم مصوب ۱۳۹۴ [۱۹]، دسترسی به صورت تراکنش های بانکی به طور کلی به وجود آمد و لذا عملاً مشکل عدم ارائه صورت حساب (کارت) بانکی توسط مودی حل شد. تراکنشهای بانکی در حقیقت همان صورت حساب (کارت) بانکی می باشد. با این تفاوت که این سند رسمی^۴ کاملاً قابل اتکا، اولاً به موجب قانون و از طریق بانک مرکزی به ماموران مالیاتی واصل می شود نه مودی و شعبه بانک صاحب حساب، ثانیاً این سند، قابلیت اعمال محاسبات، مثلاً حذف ارقام سبک (مثلاً زیر ۱۵۰ میلیون ریال)، گزارش گیری و امثالهم را دارد و ثالثاً عمدتاً به شکل الکترونیکی (مثلاً CD) (نه کاغذی) می باشد که در هر حال کوچکترین خللی به اعتبار آنها وارد نمی کند.

در نظام حقوقی ایران نیز با توجه به مستندات قانونی، می بایست تراکنش بانکی را سند به شمار آورد [۱۳].

مالیات بر تراکنش های بانکی

کلمه مالیات بر تراکنش های بانکی یک اشتباه مُصطلح است که بایستی به خوبی با آن آشنا شده و از مشکلات این سوء تفاهم بر حذر بود و آن این که اصولاً تراکنش بانکی پایه مالیاتی نیست که حالا با آن بتوان مالیاتی را تحت عنوان مالیات بر تراکنش های بانکی اخذ نمود به عبارت دیگر چه قبل از قانون سال ۱۳۹۴ و چه بعد آن، تکلیفی به عنوان اخذ مالیات بر پایه تراکنش بانکی به وجود نیامده است. بلکه صرفاً با بوجود آمدن ماده ۱۶۹ مکرر ق.م.م دسترسی به صورت حساب های بانکی آحاد جامعه قانوناً به وجود آمده و تسهیل شده است و دیگر نیازی به همکاری مودیان در این زمینه وجود ندارد. اما آیا صرف داشتن تراکنش های بانکی مودیان منجر به اخذ و مطالبه مالیات خواهد شد؟ جواب این سوال بسیار مهم است و در پاسخ آن بایستی گفت که:

^۱ در بند الف ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک آمده است [۲۲]: داده پیام (Data Message)، هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و با فناوری های جدید تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می شود.

^۱ Electronic Fund Transfer (EFT) - Point of Sale (POS)

^۲ Electronic Banking Network

^۴ ماده ۱۲۸۷ قانون مدنی [۲۶]: سند رسمی عبارت از اسنادی است که در اداره ثبت اسناد و املاک و یا دفاتر اسناد رسمی یا در نزد سایر ماموران رسمی در حدود صلاحیت آنها، طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشند.

اولاً چنانچه مودی بدین واسطه مشمول مالیات شود آن مالیات، مالیات عملکرد یا مالیات متمم عملکرد با رعایت ماده ۱۵۷ ق.م.م خواهد بود. به بیان دیگر تراکنش های بانکی هم مانند سایر اطلاعیه های مالیاتی واصله از مودیان در دو بُعد مطرح است:

الف- اطلاعات مربوط به فعالیت های پولی مودی که بنا به اظهار مودی جنبه مالی و تجاری دارند و لذا در دسته بندی مالیات ستانی قرار خواهند گرفت و ممکن است مشمول مالیات باشند و ممکن است مشمول مالیات نباشند. مثلاً دریافت و پرداخت وجوه حاصل از فعالیت های تجاری اشخاص، مشمول مالیات عملکرد آنان خواهد بود و در مقابل وجوه پرداختی و دریافتی آنان در مقابل خرید و فروش ملک مشمول مالیات عملکرد نخواهد بود.

ب- اطلاعات مربوط به فعالیت های پولی مودی که بنا به اظهار مودی جنبه مالی و تجاری ندارند و لذا در دسته بندی مالیات ستانی قرار نخواهند گرفت و مشمول مالیات نمی باشند. مثلاً وجوهی که مدیریت ساختمان بابت وظایف محوله و هزینه های جاری ساختمان از ساکنین دریافت و پرداخت مینماید و یا مثلاً وجوهی که کارکنان یک مجموعه در قالب تنخواه گردان دریافت و پرداخت می کند.

ثانیاً قانونگذار در تبصره ۳ ماده ۱۴۷ ق.م.م مصوب ۱۳۹۴ قبولی هزینه های بالغ بر ۵۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال را با داشتن سایر شروط مفاد مادتهای ۱۴۷ و ۱۴۸ ق.م.م، پرداخت هزینه از سیستم بانکی اعلام نموده است و چنانچه این ارقام در بدهکاری تراکنش بانکی و در آن تاریخ وجود نداشته باشد از جمله هزینه های غیر قابل قبول مالیاتی تلقی خواهد شد.

ثالثاً صورت تراکنش های بانکی فی نفسه **مدرک مؤید** می باشد و به تنهایی مثبت یا منفی چیزی نیست و در صورتی که مودی در مقابل آن اسناد و مدارکی ارائه دهد (در واقع اقرار نماید)^۱ مامور مالیاتی (بنابراین با اقرار نه صرف وجود تراکنش بانکی) می تواند نسبت به آن اظهار نظر کند و در واقع به استناد تراکنش بانکی از مودی درخواست پاسخگویی می شود و این بزرگترین نقش تراکنش بانکی است و یکی از مهمترین تفاوتهاش با سایر اطلاعیه های مالیاتی نیز می باشد. در صورتی که در سایر اطلاعیه ها، عموم اطلاعات دریافتی را می توان مستقیماً مشمول و یا غیر مشمول مالیات نمود و حال این که تراکنش های بانکی از چنین خاصیتی برخوردار نیست. اما اگر چنانچه مودی ۱- در دسترس نباشد و یا ۲- حضور پیدا نکند و یا این که ۳- پاسخگو نشود (**تراکنشهای بانکی نامشخص**)^۲، سوال مهم این است که کدام ماده قانونی تکلیفی بر شمولیت آن بستانکاری تراکنش بانکی بر عهده مامور مالیاتی قرار داده است؟؟؟

^۱ ماده ۱۲۵۹ قانون مدنی [۱۸]: اقرار عبارت از اخبار به حقی است برای غیر و به ضرر خود.

^۲ Unspecified Banking Transactions - UBT

بخشنامه

بخشنامه^۱ عبارت است از تعلیم یا تعلیمات کلی و یکنواخت و به صورت کتبی که از طرف مقام اداری به مرئوسین برای ارشاد به مدلول و طرز تطبیق قانون یا آئین‌نامه داده شود و نباید مخالف قانون یا آئین‌نامه باشد. بخشنامه قابل استناد در دادگاه نیست و فی حد ذات، منشأ حق و تکلیف جدیدی نمی‌باشد و در صورت تعارض با قانون یا آئین‌نامه نباید به آن عمل کرد. بخشنامه نمی‌تواند ایجاد کننده حق و تکلیف جدیدی باشد و به همین دلیل مستند رأی دادگاه قرار نمی‌گیرد و اصحاب دعوا نیز نمی‌توانند به آن استناد کنند. از این رو گفته می‌شود که بخشنامه‌ها همیشه جنبه اعلامی داشته و همیشه شارح است، نه مؤسس [۳۵].

آیین نامه

الف) مقرراتی که مقامات صلاحیتدار مانند وزیر یا شهردار و غیره وضع و در معرض اجرا می‌گذارد خواه هدف آن تسهیل اجرا و تشریح قانونی از قوانین موضوعه باشد خواه در مواردی باشد که اساساً قانونی وضع نشده است. در همین مورد، لفظ نظامنامه هم استعمال شده است. در حقوق اسلام اینگونه مقررات را حکم می‌گفتند و آن را در مقابل شرع به کار می‌برند.

ب) آئین‌نامه^۲ یا نظامنامه عبارت است از مقررات کلی که توسط مراجع اجرایی قانون به منظور اجراء وظایف اجرایی و تحقق بخشیدن به آنها وضع شده باشد و شامل آئین‌نامه‌های مصوب پارلمان نمی‌باشد (آئین‌نامه‌های مصوب پارلمان داخل در مفهوم قانون به معنی اعم که شامل کلیه مصوبات کلی پارلمان است می‌شود).

اعتبار آیین‌نامه منوط است به این که اولاً مغایر قانون عادی نباشد ثانیاً تکالیف جدیدی برای مردم ایجاد نکند [۱].

مستندات اخذ مالیات از تراکنش بانکی

با تصویب اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۴ و ایجاد ظرفیت‌های اطلاعاتی مستخرجه به واسطه ماده ۱۶۹ مکرر ق.م.م، نیاز به تبیین خط مشی مناسب برای رسیدگی به تراکنشهای بانکی، بیش از پیش موضوعیت یافت تا جایی که سازمان امور مالیاتی کشور طی سه مرحله این مهم را تبیین نموده است که آنها عبارتند از:

الف- دستورالعمل شماره ۲۰۰/۹۵/۵۰۵ مورخ ۹۵/۴/۲ [۵].

ب- دستورالعمل شماره ۲۰۰/۹۶/۵۲۵ مورخ ۹۶/۱۰/۲ [۶] و

ج- بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۹/۱۶ مورخ ۹۹/۱/۳۱ [۷]

به هر جهت با تحریر بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۹/۱۶ مورخ ۹۹/۱/۳۱ دستورالعمل‌های قبلی کان لم یکن شده و این بخشنامه مناط عمل و اعتبار می‌باشد و لذا صرفاً به آن پرداخته می‌شود. اجمالاً بر اساس این

¹ Circular

² Regulations

بخشنامه بنا بر آن شد که اصولاً تراکنش های بانکی با گردش زیر ۵۰ میلیارد ریال حذف شوند و جهت رسیدگی به تراکنش های بانکی ارسالی، کمیته ای در سطح ادارات کل با ترکیبی از پیش تعیین شده تشکیل شود و با مذاقه در پرونده مودی چنانچه تراکنش بانکی با مالیات ها و سطح درآمد مودی سازگار بود مجدداً از گردونه رسیدگی خارج شود و چنانچه تراکنش دریافتی با سابقه مودی همخوانی و مطابقت نداشته باشد و یا اصلاً مودی فاقد پرونده مالیاتی باشد در مورد اول مستقیم حکم رسیدگی و در مورد دوم پس از ثبت نام مودی و تشکیل پرونده، حکم رسیدگی برای آن صادر شود. در جهت رسیدگی نیز با اعلان نظر به ماده ۱۵۷ ق.م.م مهلت هایی نیز مقرر گردید.

در رسیدگی به تراکنش های بانکی اساساً ارقام زیر ۱۵۰ میلیون ریال حذف شده و مورد حسابرسی قرار نمیگیرند و در ابتدای بند ۹ تاکید شده است که گروه مالیاتی، رسیدگی های خود را مبتنی بر قضاوت های حرفه ای و با استفاده از شواهد کافی و قابل اطمینان از جمله اقرار کتبی مودی، اخذ تاییدیه از طرف حساب و ردیابی تراکنشها، سابقه مودی، جستجو در کلیه سامانه های اطلاعاتی در دسترس و مطابقت آنها، تجزیه و تحلیل اطلاعات و استفاده از سایر تکنیک های حسابرسی که در گزارش خود مستند می نمایند نسبت به طبقه بندی تراکنش های بانکی واصله اقدام نمایند. در ادامه نیز:

الف- تراکنش های بانکی که اساساً ماهیت درآمدی ندارند.

ب- تراکنش های بانکی که ماهیت درآمدی دارند لیکن با رعایت مقررات از پرداخت مالیات معاف یا مشمول مالیات مقطوع یا نرخ صفر و یا مالیات آن کسر در منبع بوده است.

پ- تراکنش های بانکی که ماهیت درآمدی دارند لیکن قبلاً در محاسبه مالیات منظور شده است.

لازم به رسیدگی نیستند و :

ت- تراکنش های بانکی که در طبقات الف، ب و پ فوق قرار نمی گیرند، حسب سایر بندهای این بخشنامه رسیدگی گردد. در ادامه نیز طی بند ۱۱ مقرر شده از حدس و گمان تعیین شغل مودی بدون وجود مستندات پرهیز شود.

همچنین در بندهای بعدی اشاره به تفاوت فعالیت های مالی و پولی گردیده و نیز اشاره شده است تراکنش های بانکی مودی که قبلاً رسیدگی گردیده موضوعیتی جهت رسیدگی مجدد ندارد و نیز در صورت مشمولیت مودی بایستی مالیات ارزش افزوده آن نیز تعیین تکلیف شود و چنانچه مودی اشخاص حقیقی، هیچگونه اطلاعاتی اعم از مستند و یا دلایل و قرائنی نسبت به حساب های بانکی در اختیار گروه رسیدگی قرار ندهند، گروه رسیدگی ضمن انجام اقدامات در قالب دستورالعمل کشف معاملات و عملیات مشکوک و شیوه گزارش دهی در سازمان امور مالیاتی می بایست حسب مقررات ماده ۹۳ ق.م.م در قالب اشتغال به مشاغل یا عناوین دیگر غیر از موارد مذکور در سایر فصل های این قانون نسبت به مطالبه مالیات متعلقه و جرائم مربوطه اقدام نماید. در ادامه برای عملکرد ۹۷ و قبل آن با اعمال ضریب مناسب اقدام خواهد شد و در غیر این صورت در اجرای تبصره ماده ۳ ماده ۱۵۴ ق.م.م اقدام شود.

نیز در ادامه تاکید بر اعطای فرصت مناسب برای مودی شده است و اعلام شده است که اسناد و مدارک برای تعیین درآمد مشمول مالیات، اظهارات مکتوب مودیان در خصوص تراکنش بانکی می باشد. بنابراین

در مواردی که مودی در اظهار مکتوب خود ماهیت هر یک از تراکنش های بانکی سال ۹۷ و قبل از آن را اعلام نماید، در صورتی که اسناد و مدارک مثبتی ای دال بر خلاف اظهارات مودی بدست نیاید، ملاک و مبنای رسیدگی ادارات امور مالیاتی قرار می گیرد. در بند ۱۹ هم اشاره شده در اجرای ماده ۲۳۷ ق.م.م چنانچه مودی در خصوص نحو تشخیص یا محاسبه مالیات، تصویر گزارش نهایی و جزئیات گزارشی که مبنای صدور برگ تشخیص قرار گرفته است را به مودی تسلیم نماید و هرگونه توضیحی در این خصوص بخواهد به او بدهند. همچنین در صورت درخواست کتبی مودی لوح فشرده یا تصویر تراکنش های بانکی مبنای محاسبه را به وی تحویل دهند.

در تعاقب این بخشنامه و تا تاریخ تحریر این مقاله، نامه ها و بخشنامه های متعددی در جهت تاکید و تبیین موارد فوق توسط مسئولین به شرح زیر صادر شده است:

۱- معاون محترم فناوری های مالیاتی طی نامه شماره ۱۶۳۷۳/۲۷۰/ص مورخ ۹۹/۹/۲۹ خبر از راه اندازی سامانه اطلاعات تراکنش بانکی^۱ داد [۲۸].

۲- سرپرست محترم دفتر بازرسی و مبارزه با فرار مالیاتی و پولشویی طی نامه شماره ۲۰۵/۴۵۳۰۷/ص مورخ ۹۹/۱۰/۱۳ [۹].

۳- مدیر کل محترم دفتر بازرسی و مبارزه با فرار مالیاتی و پولشویی طی نامه شماره ۲۰۵/۱۱۳۱۵/ص مورخ ۱۴۰۰/۳/۲ [۲۷].

۴- معاون محترم درآمدهای مالیاتی طی نامه شماره ۲۰۳/۵۲۳۲/ص مورخ ۱۴۰۰/۳/۵ [۲۹].

رسیدگی مالیاتی تراکنش های بانکی در عمل

الف- رسیدگی سنوات قبل از ۱۳۹۵

ادارات امور مالیاتی و ماموران مالیاتی اقدام به رسیدگی سنوات قبل از تاریخ اجرای اصلاحیه قانون (۱۳۹۵) می نمایند و گویا از این بابت مفاد ماده ۲۸۱ ق.م.م که تاریخ اجرای اصلاحیه را به صراحت عنوان نموده است، قاطع نبوده و آنان بایستی برای جلوگیری از مرور زمان مالیاتی، براساس اصلاحیه جدید و بخشنامه های مربوط اقدام شایسته ای نمایند. که از این بابت آرای متعددی مبنی بر اشکال بر این رویه سازمان مالیاتی وارد آمده که برخی از آنها به شرح زیر است:

۱- شعبه ۱۵ دیوان عدالت اداری طی رأی شماره ۲۱۱ مورخ ۹۹/۲/۲۰ به شماره پرونده ۹۸۱۱۶۳/۱۵ [۱۱].

۲- شعبه ۳ (۱۴ سابق) دیوان عدالت اداری طی رأی شماره ۵۵۰ مورخ ۹۹/۲/۱۸ به شماره پرونده ۱۴۸۳۴۳۵ [۱۰].

۳- شعبه ۴ دیوان عدالت اداری طی رأی شماره ۲۳۳۷ به شماره پرونده ۹۸۰۸۷۶ [۱۲].

۴- و از همه مهمتر هیات تخصصی اقتصادی، مالی و اصناف دیوان عدالت اداری طبق حکم شماره ۹۷۰۰۱۳۱ مورخ ۹۷/۶/۲۷ [۳۱] به شرح زیر:

¹ Bank Transaction Information System - BTIS

((نظر به این که دستورالعمل مورد بحث در راستای ضابطه انگاری نحوه رسیدگی به تراکنش های بانکی و ایجاد رویه و جلوگیری از تشتت رسیدگی در هیات های حل اختلاف مالیاتی بوده و محاسنی همچون رفع تعرض مالیاتی از گردش بین حساب های واحد یک مؤدی و درآمد تلقی نمودن آن و نیز رعایت مرور زمان مالیاتی و همچنین اقدامات قانونی از تاریخ ۹۵/۱/۱ (زمان اجرایی اصلاحیه قانون مذکور) داشته و صراحتی مبنی بر تسری احکام خاص اصلاحیه قانون به گذشته ندارد. بنابراین دستورالعمل مورد شکایت در تبیین حکم مقنن و شیوه های اجرایی آن بوده لذا خلاف قانون و خارج از اختیار نبوده به استناد بند ب ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲ رای به رد شکایت صادر و اعلام می کند.))

که به وضوح به معنای عدم کاربرد دستورالعمل برای سنوات قبل ۱۳۹۵ می باشد و دلیل آن هم عمدتاً به علت عطف به ماسبق نشده قانون موضوع اصل ۱۶۹ قانون اساسی^۱ و ماده ۴ قانون مدنی^۲ و قاعده فُجیح عقاب بلابیان می باشد.

ب- رسیدگی از سال ۱۳۹۵ تا سال قبل از سال جاری

این سنوات از دو جهت اهمیت دارند: اولاً قبل سال ۹۷ در اجرای ماده ۱۰۶ ق.م.م. روش محاسبه مالیات، روش رسیدگی به دفاتر (و عنداللزوم علی الراس) می باشد و بعد از آن در اجرای همان ماده در اصلاحیه ۱۳۹۴، روش محاسبه مالیات از طریق سوددهی فعالیت میباید که روش اجرایی آن در ماده ۴۱ آیین نامه ماده ۲۱۹ ق.م.م. تبیین شده است. ثانیاً همچنان رسیدگی به تراکنش های بانکی این سنوات عمدتاً در قالب متمم مالیات و در اجرای ماده ۱۵۷ ق.م.م. معنا و مفهوم پیدا می کند.

جنس بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۹/۱۶ مورخ ۹۹/۲/۳۱ بر قاعده برهان خُلف نهاده شده است. در این بخشنامه ضمن اعلام این که تراکنش های بانکی به خودی خود مالی و درآمدی نبوده و آن می بایست اثبات شود، سعی در احصاء حالات متفاوت بستانکاری تراکنش های بانکی دارد به گونه ای که در انتها موارد مانده را به عنوان درآمد تلقی مینماید که این روش در محاکم قضایی مسموع نیست. مثلاً مسموع نیست که گفته شود چون شب نیست پس حتماً روز است (شاید بامداد یا شامگاه باشد)، چون مرد نیست پس حتماً زن است (شاید خنثی باشد) و یا چون الف و ب و ج نیست پس د است (شاید هـ یا و باشد). بلکه روش مطلوب، ارائه مستقیم بینة روشن و قطعی است و لذا با فرار به جلو و پریدن از این مشکل قانونی و نیز برای تحکیم کلام، اول در پی اخذ اقرار از مودی رفته و آن را ملاک عمل قرار می دهد و سپس در صورت فقدان آن ماموران را مکلف به تحقیق و سپس محاسبه مالیات می نماید.

^۱ اصل ۱۶۹ قانون اساسی [۱۸]: هیچ فعلی یا ترک فعلی به استناد قانونی که بعد از آن وضع شده است جرم محسوب نمی شود.

^۲ ماده ۴ قانون مدنی [۲۶]: اثر قانون نسبت به آتیه است و قانون نسبت به ماقبل خود اثر ندارد مگر این که در خود قانون مقررات خاصی نسبت به این موضوع اتخاذ شده باشد.

در این مجال نکته مهم این که چنانچه مودی کتباً اقرار به اخذ درآمد نماید خود به خود با رعایت ماده ۱۵۷ ق.م.م مشمول مالیات خواهد شد و نیازی به تراکنش بانکی و امثالهم وجود ندارد. همچنین این که ماموران مالیاتی مکلف به تحقیق و بررسی شده اند، عملاً چنین اتفاقی به باد فراموشی سپرده شده و در صورت عدم اثبات غیردرآمدی بودن تراکنش بانکی توسط مودی در هر حال و مستقیماً و بدون تحقیقات لازم، مشمول مالیات می شوند. یعنی در این صورت تراکنش بانکی مدرکی مثبت (نه موید) تلقی می شود. به هر جهت همچنان این سوال باقی می ماند که در صورت عدم حضور و یا سکوت مودی چگونه مامور مالیاتی از روی تراکنش بانکی پی به کسب درآمد برده و مالیات را محاسبه می نماید؟ لذا از این جهت عموم گزارشات تنظیمی مخدوش می باشند و مجدداً بایستی تاکید نمود تراکنش بانکی صرفاً مدرک موید هست نه مدرک مثبت و این مامور مالیاتی است که بر اساس قاعده البینه علی المدعی مکلف به ارائه مدرک محکمه پسند می باشد که در هر حال تراکنش بانکی این مدرک نیست.

ج- رسیدگی از سال جاری به بعد

در این مقطع نیز دو اتفاق قابل تعمق بوجود می آید. اولاً براساس نامه شماره ۱۶۳۷۳/۲۷۰/ص مورخ ۹۹/۹/۲۹ معاون محترم فناوری های مالیاتی سازمان امور مالیاتی دسترسی به تراکنش بانکی به مراتب راحتتر، سیستمی، به موقع و با قابلیت های به مراتب بیشتر راه اندازی خواهد شد و ثانیاً از طرف دیگر اصلاً بحث محاسبات متمم مالیات منتفی بوده و هر آنچه محاسبه خواهد شد مربوط به مالیات عملکرد و مشاغل مودیان حقوقی و حقیقی خواهد بود و لذا در این مقطع ما به یک بلوغ در رسیدگی به موقع نائل خواهیم شد. اما متأسفانه مجدداً خلاء قانونی متکی بر اصل برائت^۱ همچنان وجود داشته و محاسبات را خالی از اشکال نخواهد کرد (حتی این ایراد در سایر قوانین^۲ نیز تاکید شده است).

نکته حایز اهمیت که در این محل بایستی به آن پرداخت تفاوت جرم پولشویی و جرم مالیاتی (فرار مالیاتی) می باشد. با مقایسه ماده ۲ اصلاحیه قانون پولشویی مصوب ۱۳۹۷ [۲۵] و ماده ۲۷۴ قانون مالیات های مستقیم مصوب ۱۳۹۴ [۱۹] به خوبی مشخص است که پولشویی جرم بسیار سنگینی بوده و عمدتاً سازمان یافته، گروهی و جنبه بین المللی دارد و هر دو جرم منشاء و جرم تبعی خلاف قانون بوده و کل وجوه بدست آمده از مجرمین به نفع دولت ضبط شده و مرتکبین به تحمّل مجازات های سنگین محکوم خواهند شد و این جرم علاوه بر بُعد اقتصادی ابعاد اجتماعی، سیاسی، بین المللی و ... دارد. اما جرائم مالیاتی سبک تر بوده و کسب اصلی مرتکبین، صحیح و قانونی بوده و صرفاً به دلیل عدم انجام تکالیف قانونی و مالیاتی و احتمالاً منحرف کردن دولت از احقاق حقوق حقه خود، میبایست

^۱ اصل ۳۷ قانون اساسی [۱۸]: اصل، برائت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی شود، مگر این که جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد.

^۲ ماده ۱۹۷ قانون آیین دادرسی مدنی [۲۱]: اصل برائت است. بنابراین اگر کسی مدعی حق یا دینی بر دیگری باشد باید آن را اثبات کند، در غیر این صورت با سوگند خوانده حکم برائت صادر خواهد شد.

از طریق دادستانی انتظامی مالیاتی به مقام صالح قضایی معرفی گردند که در این صورت علاوه بر پرداخت مالیات و جرائم حقه دولت صرفاً به مجازات درجه شش محکوم خواهند شد. از طرف دیگر در مقابل سکوت و یا عدم همکاری مودیان در پاسخگویی به تراکنش بانکی یا می بایست در اجرای مفاد تبصره ماده ۲۳۱ ق.م.م استعلام نمود، که خوب مشکلات و سختی های خود را دارد و این مورد همانگونه که عرض شد عمدتاً مربوط به موارد خاص بوده و امکان تجویز آن برای عموم موارد وجود ندارد و یا این که مستقیماً از شُعب بانک ها در خصوص طرف دوم تراکنش های بانکی استعلام نمود که در این صورت عمدتاً به علت محرمانه بودن مورد و حفاظت از حریم شخصی مشتریان خود، بانک ها و شُعب آنها همکاری لازم را نمی نمایند و مورد را به همکاری های بانک مرکزی در قالب مواد ۱۶۹ و ۱۶۹ مکرر مصوب ۱۳۹۴ ارجاع داده و از ادامه اطلاع رسانی سرباز میزنند به طوری که ماحصل این روند، اطلاعات ناقص برای محاسبه و مطالبه مالیات حقه دولت خواهد شد.

جمع بندی و نتیجه گیری

در شرایطی تحریمی کنونی بهترین راه کار با تاسی به منویات مقام معظم رهبری، اقتصاد مقاومتی است به گونه ای که اُنکا به درآمدهای داخلی را برای دولت توصیه می نماید. لذا در چنین شرایطی بحث مالیات و مالیات ستانی از درجه اول اهمیت برخوردار است. چه این که مالیات، درآمدی داخلی، قابل پیش بینی و مستقل می باشد. این در حالی است که بنابر تحقیقات ۴۲٪ شکاف مالیاتی^۱ وجود دارد [۲] و سهم بسیار بزرگی از اقتصاد کشور به نحوی از آنجا از گردونه مالیات ستانی خارج می باشند. در جهت حل این معضل، سازمان مالیاتی اقدام به بسط و راه اندازی طرح تحوّل نظام مالیاتی در قالب سه محور اصلی شامل اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی، اجرای طرح جامع مالیاتی و استقرار کامل نظام مالیات بر ارزش افزوده

^۱ ظرفیت مالیاتی Tax Capacity: توان جامعه را در پرداخت مالیات نشان می دهد. به عبارتی، ظرفیت مالیاتی، میزان مالیاتی است که مردم می توانند بپردازند. ظرفیت مالیاتی در واقع حجم مالیاتی است که جامعه به طور بالقوه توان پرداخت آن را دارد. منوچهر فرهنگ ظرفیت مالیاتی را به ظرفیت مالیات پذیری ترجمه نموده است و به میزانی که مردم می توانند مالیات بپردازند، تعریف می کند [۱۵].

شکاف مالیاتی Tax Gap: تابعی از ظرفیت مالیاتی است و تفاوت میان ظرفیت مالیاتی و درآمد مالیاتی واقعی را نشان می دهد و هرگونه تغییر در آن، تابع قوانین مالیاتی و استفاده عمومی جامعه از منابع می باشد [۱۴] و به صورت زیر محاسبه می شود:

$$\text{شکاف مالیاتی} = \text{درآمد مالیاتی واقعی} - \text{ظرفیت مالیاتی}$$

تلاش (کوشش) مالیاتی Tax Effort: عبارت است از نسبت کل مالیات های وصول شده به ظرفیت مالیاتی [۳۴] بنابراین، کوشش مالیاتی به صورت زیر محاسبه می شود:

$$\text{کوشش مالیاتی} = \text{ظرفیت مالیاتی} / \text{مالیات وصول شده}$$

هرچه نتیجه کمی این شاخص به عدد یک (یا صد در صد) نزدیکتر باشد توانائی دریافت مالیات در کشور مربوطه به ایده آل نزدیکتر است.

نموده است [۳]. که دست آورد آن مالیات ستانی دقیق، شفاف، به هنگام و مبتنی بر قانون خواهد بود یکی از اولین و مهمترین آنها، رسیدگی به تراکنش بانکی است.

در مجموع، تراکنشهای بانکی مآخوذه از بانک مرکزی در اجرای بند پ ماده ۱۶۹ مکرر ق.م.م. مصوب ۱۳۹۴، صرفاً مدرکی مؤید است و با ابزاری همانند بخشنامه و آیین نامه نمی توان این محدودیت را از آن صلب نمود و در پی آن بنا بر اصل برائت و قاعده البینه علی المدعی و امثالهم و برخلاف قاعده اقدام عملاً چنانچه مودی همکاری ننماید، اطلاعات مکتسبه صرفاً از تراکنش های بانکی، کافی به مقصود نخواهد بود و در پی آن موج نارضایتی و اعتراضات مودیان و لاجرم طرح پرونده های اینچنینی در مراجع و محاکم دادرسی مالیاتی داخل و خارج از سازمان مالیاتی ایجاد خواهد شد، که نتیجه آن بجای درآمد زایی وافر برای دولت، نه تنها باعث نارضایتی خواهد گردید بلکه از عدالت مالیاتی و توسعه مالیات ستانی به عنوان یکی از محورهای استراتژیک دور خواهد شد.

پیشنهادات

روند اصلاح و ایجاد مالیات جدید شامل فکر، تحقیق، تفحص، مطالعه، مباحثه در خصوص شرایط اصلاح یا تأسیس مالیات جدید می باشد که پس از آن، مورد در قالب یک لایحه از طریق سازمان امور مالیاتی و توجیه وزارت متبوع در هیات محترم وزیران طرح و به تأیید برسد تا تقدیم مجلس (و بالتبع کمیسیون های تخصصی مثل کمیسیون اقتصادی و نیز مرکز پژوهش های مجلس) شود تا با سپری شدن پیچ و خم های تصویب قانون، مجوز عملیاتی کردن این نوع اصلاح یا تأسیس اخذ مالیات جدید (قانونی بودن مالیات) گرفته شود و از همه آنها مهمتر تعامل و عکس العمل آحاد جامعه با این نوع مالیات است بگونه ای که چنانچه عکس العمل جامعه همانند پیش بینی نباشد در آن صورت خروجی بدست آمده قانداً با پیش بینی صورت گرفته، ممکن است اختلاف زیاد داشته و حتی گاهاً منجر به عواقب ناگوار دیگری نیز بشود.

لذا راه حل اساسی تکیه بر پایگاه های تحلیل داده مالیاتی^۱ است که ضمن تجمیع تمامی اطلاعات من جمله اطلاعات ناشی از منابع مختلف مالیاتی، اقدام به داده کاوی^۲ و تحلیل اطلاعات^۳ خواهد کرد [۳۲].

به هر جهت اخذ و رسیدگی تراکنش های بانکی، ماحصل سعی و تلاش چندین دهه مدیران و کارکنان خدوم سازمان امور مالیاتی کشور است و آن به تصویب ماده ۱۲۰ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی و اجتماعی [۲۴] و نیز دستورالعمل تبادل اطلاعات مؤدیان مالیاتی به سال ۱۳۹۰ باز می گردد، که به جهت وجود مسائلی که اخیراً عرض شد هنوز از پختگی و قوام لازم برخوردار نبوده و نیازمند اصلاحاتی است. این اصلاحات به نظر می رسد با صدور بخشنامه و امثالهم اجرایی نخواهد شد و لذا پیشنهاد می گردد جهت حل و فصل اساسی مسائل اخیرالذکر، حل مسئله و شکل رسیدگی به آن در قالب ماده ای یا تبصره ای در متن قانون آورده شود و در همین الحاقی، مجوز صدور آیین نامه

¹ Tax Database Analysis

² Data Mining

³ Information Analysis

رسیدگی تراکنش های بانکی به سازمان امور مالیاتی داده شود که بدین طریق، مورد مستقیماً و بدون واسطه و بدون ابهام مطرح و حل خواهد شد.

به نظر می رسد یکی از بهترین مکان های ممکن برای تاسیس این الحاقی، ذیل تبصره ۳ ماده ۱۴۷ ق.م.م.مصوب ۱۳۹۴ می باشد و به نام تبصره ۴ می تواند آورده شود. چه این که در تبصره ۳ کنونی بحث هزینه های بالای ۵۰ میلیون ریال و تایید آن در تراکنش بانکی آمده و شرایط، مهیای عنوان رسیدگی به بستانکاری این تراکنش ها می باشد.

علی ایحال متن تبصره پیشنهادی به شرح زیر می تواند مطرح شود:

سازمان امور مالیاتی کشور می تواند جهت رسیدگی به تراکنش های بانکی براساس آیین نامه ای که ظرف مهلت شش ماه از تاریخ تصویب این تبصره، تدوین نموده و پس از تایید وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب نهایی هیات دولت، اجرایی می شود به مودیان مربوطه مراجعه نماید و مالیاتهای حقه و قانونی دولت را با رعایت مفاد مادتين ۱۵۷ و ۲۲۹ این قانون مطالبه و وصول نماید.

با تصویب این تبصره الحاقی، من بعد اساساً و لزوماً تراکنش های بانکی، دیگر مدرکی موید نبوده و به نوعی مدرک مثبت تلقی می شود و دیگر قانونگذار عالمناً فارغ از تفسیر مضیق و محدود قانون از قاننده البینه علی المدعی به قاننده اقدام رجعت نموده و این حکم را صادر می نماید و کل مسائل اخیر از بین رفته و به نوعی شفاف سازی صورت خواهد گرفت.

نکته پایانی این که به نظر می رسد با این اصلاح می توان از تراکنش های بانکی بیش از پیش در جهت حمایت و هم افزایی^۱ قوانینی چون پایانه های فروشگاههای و سامانه مودیان و اصلاحیه ارزش افزوده مصوب ۱۴۰۰ [۲۰] استفاده نمود و تمام این موارد با یک هم پوشانی می تواند فرار مالیاتی و کتمان درآمد را به خوبی هویدا نماید و با آن مقابله نماید. بگونه ای که در بعد مالیاتی از حداکثر ظرفیت موجود، مالیات اخذ شود تا نه تنها سطح وصول مالیات بالا رفته و کسر بودجه را ترمیم نماید، بلکه درصد شاخص T/GDP رشد کرده و در واقع شاهد عدالت مالیاتی (توأم با ضریب جینی^۲ متعادل تر) باشیم و نهایتاً در ابعاد غیر مالیاتی، عدالت اجتماعی بهتر و بیشتری را بدست آوریم.

¹ Synergistic

² Gini Coefficient

فهرست منابع

۱. جعفری لنگرودی دکتر محمد جعفر، (۱۳۸۶). **اصطلاحات حقوقی**، ناشر گنج دانش، تهران.
۲. حکیمی. فرهاد، (۱۳۹۷). "ظرفیت سنجی مالیاتی در مناطق ایران"، **فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، شماره ۴۰، ناشر انجمن حسابداری ایران، تهران: صفحات ۱۵۹-۱۸۰.
۳. حکیمی. فرهاد، مهرکام. مهرداد، کریمی. حمیدرضا، میرزایی. علی اکرم، (۱۳۹۸). "بررسی مشکلات کاربران در پیاده سازی نرم افزار Eris با استفاده از روش دلفی در اداره کل مالیات در جنوب تهران"، **فصلنامه تحقیقات مالیاتی**، شماره ۳۷، ناشر سازمان امور مالیاتی کشور، تهران: صفحات ۱۴۷ تا ۱۷۳.
۴. دهخدا علی اکبر، (۱۳۱۰). **لغت نامه دهخدا**، ناشر موسسه چاپ و نشر، دانشگاه تهران، روزنه، تهران.
۵. سازمان امور مالیاتی کشور، دستورالعمل شماره ۲۰۰/۹۵/۵۰۵ مورخ ۹۵/۴/۲ در خصوص رسیدگی به معاملات بانکی.
۶. سازمان امور مالیاتی کشور، دستورالعمل شماره ۲۰۰/۹۶/۵۲۵ مورخ ۹۶/۱۰/۲ در خصوص رسیدگی به معاملات بانکی.
۷. سازمان امور مالیاتی کشور، بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۹/۱۶ مورخ ۹۹/۱/۳۱ در خصوص رسیدگی به معاملات بانکی.
۸. سازمان حسابرسی، (۱۳۹۵). **استاندارد حسابرسی شماره ۲۳۰**، ناشر انتشارات سازمان حسابرسی، تهران.
۹. سرپرست محترم دفتر بازرسی و مبارزه با فرار مالیاتی و پولشویی، نامه شماره ۴۵۳۰۷/۲۰۵ د مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۱۳.
۱۰. شعبه ۳ (۱۴ سابق) دیوان عدالت اداری، رای شماره ۵۵۰ مورخ ۹۹/۲/۱۸، شماره پرونده ۱۴۸۳۴۳۵.
۱۱. شعبه ۱۵ دیوان عدالت اداری، رای شماره ۲۱۱ مورخ ۹۹/۲/۲۰، شماره پرونده ۹۸۱۱۶۳/۱۵.
۱۲. شعبه ۴ دیوان عدالت اداری، رای شماره ۲۳۳۷ مورخ ۱۳۹۹، شماره پرونده ۹۸۰۸۷۶.

۱۳. عبدالهی. حسین، (۱۳۹۹). "ارزیابی مالیات بر اساس معاملات بانکی در نظام حقوقی ایران"، فصلنامه تحقیقات مالیاتی شماره ۴۸، ناشر سازمان مالیاتی، تهران: صفحات ۶۱-۸۱.
۱۴. عرب مازار، عباس، زئیر. آیت، (۱۳۸۹). "برآورد ظرفیت اقتصادی بالقوه مالیات در ایران"، فصلنامه تحقیقات مالیاتی، شماره دوم ۵۰ سری جدید، تهران: صفحات ۵ تا ۲۵.
۱۵. فرهنگ منوچهر، (۱۳۸۸). فرهنگ علوم اقتصادی، تهران: انتشارات ذهن آویز.
۱۶. قرآن کریم، سوره مبارکه حدید، آیه شریفه شماره ۲۵.
۱۷. قرائتی محسن، (۱۳۹۱). تفسیر نور، موسسه فرهنگی نشر درس هایی از قرآن، تهران: چاپ بیست و سوم.
۱۸. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۵۸). قانون اساسی، تهران: ۱۹۸۰، اصول ۳۷، ۵۱، ۹۰ تا ۹۹ و ۱۶۹.
۱۹. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۶۶، ۱۳۸۰ و ۱۳۹۴). اصلاحیه های قانون مالیات های مستقیم، تهران: مواد ۹۷، ۱۰۶، تبصره ۱۴۷، ۱۵۷، ۱۶۹، ۱۶۹ مکرر، ۲۱۹، ۲۲۹، ۲۳۷، ۲۷۴ و ۲۸۱.
۲۰. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۷۸ و ۱۴۰۰). قوانین مالیات بر ارزش افزوده، تهران: ماده ۳۰.
۲۱. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۷۹). قانون آیین دادرسی مدنی، تهران: ماده ۱۹۷.
۲۲. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۸۲). قانون تجارت الکترونیک، بند الف ماده ۲.
۲۳. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۸۶). آیین نامه نظام بانکداری الکترونیکی، بند د ماده ۱.
۲۴. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۸۹). قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی و اجتماعی، ماده ۱۲۰.
۲۵. مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۷). اصلاحیه قانون پولشویی، تهران: ماده ۲.
۲۶. مجلس شورای ملی، (۱۳۱۰). حقوق مدنی، تهران: مواد ۴، ۱۲۸۷ و ۱۲۵۹.
۲۷. مدیرکل محترم دفتر بازرسی و مبارزه با فرار مالیاتی و پولشویی، نامه شماره ۱۱۳۱۵/۲۰۵/د مورخ ۱۴۰۰/۳/۳.
۲۸. معاون محترم فن آوری های مالیاتی، نامه شماره ۱۶۳۷۳/۲۷۰/ص مورخ ۱۳۹۹/۹/۲۹.
۲۹. معاون محترم درآمدهای مالیاتی، نامه شماره ۵۲۳۲/۲۰۳/د مورخ ۱۴۰۰/۳/۵.
۳۰. وزارت امور اقتصادی و دارایی، (۱۳۹۰). دستورالعمل تبادل اطلاعات مؤدیان مالیاتی.

۳۱. هیات تخصصی اقتصادی، مالی و اصناف دیوان عدالت اداری، رای شماره ۹۷۰۰۰۱۳۱ مورخ ۹۷/۶/۲۷

به شماره پرونده ۹۶/۷۵۰.

32. G.D.K.Kishore, B.Anusha, G.Poornima , G.Anusha, K.Tejaswi, (2012), "Decision Making and Reduction Techniques for Tax Revenue using Data Warehouse", International Journal of Engineering Trends and Technology, Volume3, Available at: <http://www.ijettjournal.org/volume-3/issue-1/IJETT-V3I1P205.pdf>.
33. <http://new-accounting.blogfa.com/post/22/>
تعریف-کاربرگ-حسابرسی-اهداف-و-انواع-کاربرگ-های-حسابرسی
Written by Sadjad Babaei on 2012/18/4, Received on 1400/4/20, at 19:30 p.m.
34. Pincastelli, M. (2001). "Measuringn The Tax Effort of Developed and Developing Countries. Cross Country Panel Data Analysis 1985 – 95", Rio de Jeneiro.
35. Wikipedia.org/wiki/بخشنامه Received on 1400/4/20, at 19/30.

Tax Processing of Bank Transactions From a Legal-Economic Point of View

Farhad Hakimi¹©

PhD in Economics, Master's student in Private Law

Shamsi Kazemi

Associate Professor, Department of Law, Electronic Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

(Received: October 13, 2021; Accepted: April 25, 2022)

Obtaining taxpayers' banking transactions to create accuracy, speed, and ease of tax returns has been an aspirations and goals for the tax administration for decades and now this important issue has arisen in the implementation of part 2 of paragraph P of the repeated article 169 of the Law on Direct Taxes approved in 1394, again it seems that there are problems in this direction. Therefore, in this article, with a descriptive-analytical approach, an attempt has been made to study and analyze the current situation in handling banking transactions. That document is not in itself a proof of income and requires a supplementary degree. Therefore, legally, in the case of unspecified banking transactions, their tax liability is not without its drawbacks, and we face a legal vacuum in this regard. To resolve this issue, it was suggested that, under the title of an additional bill (Note 4 of Article 147 of the Law on Direct Taxes), indicating the creation of this right and the need to write a regulation in this regard by the Tax Affairs Organization, to be approved by the Islamic Consultative Assembly.

Keywords: Regulations and Circulars, Banking Transaction, Official Document and Certifying Document, Repeated Articles 169 and 169 of the Law on Direct Taxes.

---

¹ farhad.hakimi49@gmail.com © (Corresponding Author)